

Overzicht van stemmingen in de Tweede Kamer

afdeling **Inhoudelijke Ondersteuning**

aan De leden van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat / Algemene Zaken en Huis van de Koning

datum 22 februari 2018

Betreffende wetsvoorstel:

34854

Intrekking van de Wet raadgevend referendum

Eindstemming wetsvoorstel

Het wetsvoorstel is op 22 februari 2018 na hoofdelijke stemming met 76 stemmen voor (D66, CDA, VVD, ChristenUnie en SGP) en 69 stemmen tegen (SP, PVV, PvdD, 50PLUS, GroenLinks, PvdA, DENK en Fvd) aangenomen door de Tweede Kamer.

Vóór stemden de leden: Pia Dijkstra, Remco Dijkstra, Dik-Faber, Van Eijs, El Yassini, Geluk-Poortvliet, Geurts, Van der Graaf, De Groot, Groothuizen, Van Haersma Buma, Van Haga, Rudmer Heerema, Pieter Heerma, Van Helvert, Hennis-Plasschaert, Hermans, Jetten, Koerhuis, Koopmans, Kuik, Laan-Geselschap, De Lange, Van der Linde, Lodders, Von Martels, Van Meenen, Middendorp, Van der Molen, Agnes Mulder, Anne Mulder, Nijkerken-de Haan, Omtzigt, Van Oosten, Paternotte, Pechtold, Peters, Raemakers, Rog, Ronnes, Arno Rutte, Segers, Sienot, Sjoerdsma, Slootweg, Sneller, Van der Staaij, Tellegen, Tielen, Van Toorenborg, Veldman, Verhoeven, Voordewind, Aukje de Vries, Weverling, Van Weyenberg, Wiersma, Wörsdörfer, Van 't Wout, Yeşilgöz-Zegerius, Ziengs, Amhaouch, Azmani, Becker, Belhaj, Van den Berg, Bergkamp, Bisschop, Den Boer, Van den Bosch, Bosman, Bouali, Bruins, Bruins Slot, Van Dam en Diertens.

Tegen stemden de leden: Jasper van Dijk, Dijksma, Diks, Ellemeet, Fritsma, Futselaar, Gerbrands, De Graaf, Grashoff, Graus, Helder, Hiddema, Hijink, Van den Hul, De Jong, Karabulut, Van Kent, Klaver, Kooiman, Kops, Kröger, Krol, Kuiken, Kuzu, Kwint, Laçin, Van

Amendementen zijn in volgorde van stemming - op artikelnummer - weergegeven: allereerst de aangenomen en/of overgenomen amendementen, vervolgens de verworpen of ingetrokken amendementen en tenslotte eventuele moties. Vervangen amendementen zijn d.m.v. een → aangegeven: bijv. 7 → 8 → **20**. Amendement nr. 7 is vervangen door amendement nr. 8, dat op zijn beurt vervangen is door amendement nr. 20. De vette notatie van het stuknummer geeft aan dat dit het definitieve amendement is. De stemmingslijsten worden gemaakt op basis van de ongecorrigeerde draad van de vergadering.

der Lee, Leijten, Madlener, Maeijer, Marijnissen, Markuszower, Moorlag, Edgar Mulder, Nijboer, Van Nispen, Van Ojik, Ouwehand, Öztürk, Özütok, Ploumen, Popken, Van Raak, Van Raan, Van Rooijen, De Roon, Sazias, Snels, Thieme, Van Tongeren, Wassenberg, Van Weerdenburg, Westerveld, Wilders, Van Aalst, Agema, Alkaya, Arib, Arissen, Asscher, Azarkan, Baudet, Beckerman, Beertema, Martin Bosma, Van Brenk, Buitenweg, Tony van Dijck en Gijs van Dijk.

Verworpen en ingetrokken amendementen

Artikelen IV, V en VI

11 → 18 (Bisschop c.s.) over het overgangsrecht en de referendabiliteit

De visie op de wenselijkheid van raadgevende referenda verschilt. Wie echter kiest voor het afschaffen van referenda moet dit wel op een staatsrechtelijk zuivere wijze doen. De indieners van dit amendement stellen daarom voor om het overgangsrecht van dit intrekkingswetsvoorstel te laten gelden voor alle wetten die door de Eerste Kamer zijn aangenomen voorafgaand aan de dag van inwerkingtreding van dit wetsvoorstel (alsmede voor goedkeuringen van verdragen die voor die dag stilzwijgend zijn verleend). Dit zorgt voor een duidelijk en voor ieder kenbaar moment voor de beoordeling van de vraag of nog een referendum mogelijk is, ongeacht het precieze moment van bekrachtiging van een door de Eerste Kamer aangenomen wetsvoorstel. Hiermee kan de vraag voor welke wetsvoorstellen nog wel of niet meer een raadgevend referendum mogelijk is zo min mogelijk een politieke keuze zijn.

Na hoofdelijke stemming met 71 stemmen voor en 74 stemmen tegen verworpen.

Vóór stemden de leden: Alkaya, Arib, Arissen, Asscher, Azarkan, Baudet, Beckerman, Beertema, Bisschop, Martin Bosma, Van Brenk, Buitenweg, Tony van Dijck, Gijs van Dijk, Jasper van Dijk, Dijksma, Diks, Ellemeet, Fritsma, Futselaar, Gerbrands, De Graaf, Grashoff, Graus, Helder, Hiddema, Hijink, Van den Hul, De Jong, Karabulut, Van Kent, Klaver, Kooiman, Kops, Kröger, Krol, Kuiken, Kuzu, Kwint, Laçin, Van der Lee, Leijten, Madlener, Maeijer, Marijnissen, Markuszower, Moorlag, Edgar Mulder, Nijboer, Van Nispen, Van Ojik, Ouwehand, Öztürk, Özütok, Ploumen, Popken, Van Raak, Van Raan, Van Rooijen, De Roon, Sazias, Snels, Van der Staij, Thieme, Van Tongeren, Wassenberg, Van Weerdenburg, Westerveld, Wilders, Van Aalst en Agema.

Tegen stemden de leden: Amhaouch, Azmani, Becker, Belhaj, Van den Berg, Bergkamp, Den Boer, Van den Bosch, Bosman, Bouali, Bruins, Bruins Slot, Van Dam, Diertens, Pia Dijkstra, Remco Dijkstra, Dik-Faber, Van Eijs, El Yassini, Geluk-Poortvliet, Geurts, Van der Graaf, De Groot, Groothuizen, Van Haersma Buma, Van Haga, Rudmer Heerema, Pieter Heerma, Van Helvert, Hennis-Plasschaert, Hermans, Jetten, Koerhuis, Koopmans, Kuik, Laan-Geselschap, De Lange, Van der Linde, Lodders, Von Martels, Van Meenen, Middendorp, Van der Molen, Agnes Mulder, Anne Mulder, Nijkerken-de Haan, Omtzigt, Van Oosten, Paternotte, Pechtold, Peters, Raemakers, Rog, Ronnes, Arno Rutte, Segers, Sienot, Sjoerdsma, Slootweg, Sneller, Tellegen, Tielen, Van Toorenburg, Veldman, Verhoeven,

Voordewind, Aukje de Vries, Weverling, Van Weyenberg, Wiersma, Wörsdörfer, Van 't Wout, Yeşilgöz-Zegerius en Ziengs.

Vervallen van artikel V en wijziging van artikel VI

7 → 9 → **17** (Özütok c.s.) over de referendabiliteit

De indieners beogen met dit amendement dat alle twijfel wordt weggenomen over de vraag of de Intrekking van de Wet raadgevend referendum wel referendabel zal zijn op grond van de Wet raadgevend referendum (Wrr). Wetstechnisch is de intrekkingwet niet uitgezonderd van de mogelijkheid tot het houden van een referendum. Met het wetsvoorstel wordt echter beoogd dat de intrekkingwet niet referendabel is, door dat in die wet op te nemen en te kiezen voor een van de Wrr afwijkende inwerkingtredebepaling. Er heerst echter grote twijfel over de vraag of deze werkwijze juridisch toelaatbaar is. Zo wijst bijvoorbeeld hoogleraar staatsrecht Wim Voermans erop dat de wijze waarop het voorstel de referendabiliteit van de intrekkingwet probeert uit te sluiten, ondeugdelijk is.¹ Met dit amendement worden derhalve onnodige juridische procedures die er mogelijk aan zitten te komen over de totstandkoming van de intrekkingwet voorkomen.

Naast de wetstechnische kant hebben de indieners ook een maatschappelijk doel voor ogen met dit amendement. Uit onderzoek blijkt dat er relatief veel draagvlak is voor het behoud van het raadgevend referendum. Het intrekken van de Wet raadgevend referendum zonder overtuigende inhoudelijke motivatie waarom de intrekkingwet niet referendabel is, draagt alleen maar meer bij aan het reeds bestaande wantrouwen jegens de politiek.

Na hoofdelijke stemming met 71 stemmen voor en 74 stemmen tegen verworpen.

Vóór stemden de leden: Moorlag, Edgar Mulder, Nijboer, Van Nispen, Van Ojik, Ouwehand, Öztürk, Özütok, Ploumen, Popken, Van Raak, Van Raan, Van Rooijen, De Roon, Sazias, Snels, Van der Staaij, Thieme, Van Tongeren, Wassenberg, Van Weerdenburg, Westerveld, Wilders, Van Aalst, Agema, Alkaya, Arib, Arissen, Asscher, Azarkan, Baudet, Beckerman, Beertema, Bisschop, Martin Bosma, Van Brenk, Buitenweg, Tony van Dijk, Gijs van Dijk, Jasper van Dijk, Dijksma, Diks, Ellemeet, Fritsma, Futselaar, Gerbrands, De Graaf, Grashoff, Graus, Helder, Hiddema, Hijink, Van den Hul, De Jong, Karabulut, Van Kent, Klaver, Kooiman, Kops, Kröger, Krol, Kuiken, Kuzu, Kwint, Laçin, Van der Lee, Leijten, Madlener, Maeijer, Marijnissen en Markuszower.

Tegen stemden de leden: Agnes Mulder, Anne Mulder, Nijkerken-de Haan, Omtzigt, Van Oosten, Paternotte, Pechtold, Peters, Raemakers, Rog, Ronnes, Arno Rutte, Segers, Sienot, Sjoerdsma, Slootweg, Sneller, Tellegen, Tielen, Van Toorenborg, Veldman, Verhoeven, Voordewind, Aukje de Vries, Weverling, Van Weyenberg, Wiersma, Wörsdörfer, Van 't Wout, Yeşilgöz-Zegerius, Ziengs, Amhaouch, Azmani, Becker, Belhaj, Van den Berg, Bergkamp, Den Boer, Van den Bosch, Bosman, Bouali, Bruins, Bruins Slot, Van Dam, Diertens, Pia Dijkstra, Remco Dijkstra, Dik-Faber, Van Eijs, El Yassini, Geluk-Poortvliet,

¹ W. Voermans, Position paper t.b.v. hoorzitting/rondetafelgesprek Intrekking van de Wet raadgevend referendum d.d. 13 februari 2018 (kenmerk: 2018D04862), p. 2-4.

Geurts, Van der Graaf, De Groot, Groothuizen, Van Haersma Buma, Van Haga, Rudmer Heerema, Pieter Heerma, Van Helvert, Hennis-Plasschaert, Hermans, Jetten, Koerhuis, Koopmans, Kuik, Laan-Geselschap, De Lange, Van der Linde, Lodders, Von Martels, Van Meenen, Middendorp en Van der Molen.

Artikel IV

8 (Krol) over het overgangsrecht

Met dit amendement wordt geregeld dat de regels tijdens het spel niet veranderen. Pas als de Intrekkingswet van kracht wordt, houdt de Wet raadgevend referendum (Wrr) op te bestaan. Daarvóór is de Wrr geldig en daarom zouden wetten die eerder referendabel zijn verklaard ook echt referendabel moeten blijven. Het achteraf niet-referendabel maken van wetten die eerder al wel als referendabel zijn aangemerkt, of zelfs het frustreren van lopende referendumverzoeken, is het scheppen van rechtsonzekerheid en tast het vertrouwen aan dat burgers mogen hebben in gepubliceerde besluiten van ministers. Dat mag nooit de bedoeling zijn van de wetgever.

Ingetrokken.

Moties

13 (Krol c.s.) over intrekking van het wetsvoorstel

Na hoofdelijke stemming met 71 stemmen voor en 74 stemmen tegen verworpen.

Vóór stemden de leden: Ploumen, Popken, Van Raak, Van Raan, Van Rooijen, De Roon, Sazias, Snels, Van der Staaij, Thieme, Van Tongeren, Wassenberg, Van Weerdenburg, Westerveld, Wilders, Van Aalst, Agema, Alkaya, Arib, Arissen, Asscher, Azarkan, Baudet, Beckerman, Beertema, Bisschop, Martin Bosma, Van Brenk, Buitenweg, Tony van Dijk, Gijs van Dijk, Jasper van Dijk, Dijksma, Diks, Ellemeet, Fritsma, Futselaar, Gerbrands, De Graaf, Grashoff, Graus, Helder, Hiddema, Hijink, Van den Hul, De Jong, Karabulut, Van Kent, Klaver, Kooiman, Kops, Kröger, Krol, Kuiken, Kuzu, Kwint, Laçin, Van der Lee, Leijten, Madlener, Maeijer, Marijnissen, Markuszower, Moorlag, Edgar Mulder, Nijboer, Van Nispen, Van Ojik, Ouwehand, Öztürk en Özütok.

Tegen stemden de leden: Peters, Raemakers, Rog, Ronnes, Arno Rutte, Segers, Sienot, Sjoerdsma, Slootweg, Sneller, Tellegen, Tielen, Van Toorenborg, Veldman, Verhoeven, Voordewind, Aukje de Vries, Weverling, Van Weyenberg, Wiersma, Wörsdörfer, Van 't Wout, Yeşilgöz-Zegerius, Ziengs, Amhaouch, Azmani, Becker, Belhaj, Van den Berg, Bergkamp, Den Boer, Van den Bosch, Bosman, Bouali, Bruins, Bruins Slot, Van Dam, Diertens, Pia Dijkstra, Remco Dijkstra, Dik-Faber, Van Eijs, El Yassini, Geluk-Poortvliet, Geurts, Van der Graaf, De Groot, Groothuizen, Van Haersma Buma, Van Haga, Rudmer Heerema, Pieter Heerma, Van Helvert, Hennis-Plasschaert, Hermans, Jetten, Koerhuis, Koopmans, Kuik, Laan-Geselschap, De Lange, Van der Linde, Lodders, Von Martels, Van

Meenen, Middendorp, Van der Molen, Agnes Mulder, Anne Mulder, Nijkerken-de Haan, Omtzigt, Van Oosten, Paternotte en Pechtold.

14 (Krol) over de onafhankelijke positie van de Raad van State

Verworpen. Voor: DENK, 50PLUS, PVV en FvD.

15 → 19 (Krol) over afwachten van het eindrapport van de Staatscommissie Bezinning Parlementair Stelsel

Verworpen. Voor: SP, PvdA, GroenLinks, PvdD, DENK, 50PLUS, PVV en FvD.

16 (Baudet) over het opzeggen van het vertrouwen in de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Op 20 februari 2018 na hoofdelijke stemming met 23 stemmen voor (FvD, PVV en PvdD) en 93 stemmen tegen verworpen.

Vóór stemden de leden: Kops, Madlener, Maeijer, Markuszower, Edgar Mulder, Popken, De Roon, Wassenberg, Van Weerdenburg, Wilders, Van Aalst, Arissen, Baudet, Beertema, Martin Bosma, Tony van Dijck, Fritsma, Gerbrands, De Graaf, Graus, Helder, Hiddema en De Jong.

Tegen stemden de leden: Van Kent, Koerhuis, Koopmans, Krol, Kuik, Kuiken, Kuzu, Kwint, Laan-Geselschap, De Lange, Van der Linde, Lodders, Von Martels, Van Meenen, Middendorp, Van der Molen, Moorlag, Agnes Mulder, Anne Mulder, Nijboer, Nijkerken-de Haan, Omtzigt, Van Oosten, Özütok, Paternotte, Pechtold, Peters, Van Raak, Raemakers, Rog, Ronnes, Van Rooijen, Arno Rutte, Segers, Sienot, Sjoerdsma, Slootweg, Sneller, Snels, Tellegen, Tielen, Van Toorenborg, Veldman, Verhoeven, Voordewind, Aukje de Vries, Weverling, Van Weyenberg, Wiersma, Wörsdörfer, Van 't Wout, Yeşilgöz-Zegerius, Ziengs, Amhaouch, Arib, Azmani, Becker, Belhaj, Van den Berg, Bergkamp, Bisschop, Den Boer, Van den Bosch, Bosman, Bouali, Van Brenk, Ten Broeke, Bruins, Bruins Slot, Van Dam, Diertens, Jasper van Dijk, Dijkhoff, Pia Dijkstra, Remco Dijkstra, Dik-Faber, Van Eijs, El Yassini, Futselaar, Geluk-Poortvliet, Geurts, Van der Graaf, De Groot, Groothuizen, Van Haersma Buma, Van Haga, Rudmer Heerema, Pieter Heerma, Van Helvert, Hennis-Plasschaert, Hermans, Van den Hul en Jetten.